

Prof. Dr. Cavit Orhan Tütengil'in Kaleminden Türkiye'de Köy Sorunu ve Köy Araştırma Yöntemleri

Derleyenler: Zeynep Eres, Koray Güler, A. Ceren Güler

Nabizade Nazım'ın 1890 yılında yayınlanan *Karabibik* adlı öyküsü, Anadolu köylüsünün dogmatik düşünce tarzını, içe kapalı toplumsal psikolojisini, evinin ve köyünün sağlıksız koşullarını şiirsel bir dille anlatırken, aslında Osmanlı'nın "köy sorunu"nu bütün boyutlarıyla da ortaya sermiştir. Bu çılgının siyasi yansımaları ise 1908'de 2. Meşrutiyet ile birlikte İttihat ve Terakki Fırkasının çalışma programında kendini göstermiştir. Parti, Osmanlı köylüsünün topraksızlık ve eğitimsizlik başta olmak üzere sorunlarına gözü kapalı kalmamış ve çeşitli önerileri programına almıştır. Ancak zorlu savaş yılları fikrî gelişmelerin uygulamaya dönüşmesine izin vermemiştir. Bunun sonucu da "köy sorunu"nun diğer pek çok sorun gibi genç Cumhuriyet'e Osmanlı'dan miras kalmasıdır. Cumhuriyetin ilk yıllarında hem devletin hem de aydınların köy sorununun çözümüne yönelik sürekli fikir geliştirdiğini ve pek çok yasal ve kurumsal düzenlemenin yapıldığını görürüz.

Köy sorunu, köylünün eğitimsizliğidir, köylünün topraksızlığıdır, sağlıksız ortamlarda yaşama mücadelesidir, fakirliğidir, hastalığıdır, bütün bu olanaksızlıklar sarmalı içinde orta halli bir yaşam ekonomisini sağlayabilecek kadar üretken olamamasıdır. Diğer bir deyişle köy sorunu, köylünün beden ve ruh sağlığından köylü toplumunun sosyal yaşamına, inanç dünyasına, ekonomik üretkenliğine her şeyi kapsar.

Bu sorunun çözümü için yani köylünün eğitimi, üretken ve etki altında kalmadan kendi kararını verebilen vatandaş bilincine ulaşmış birey kimliğine ulaşması, "çiftçi olabilmesi" için Cumhuriyet yönetimi büyük bir mücadele başlatmıştır ve bu savaşın en önemli ayağını da eğitim oluşturmuştur. 1920-30'lu yıllarda, savaş sonrası yoksulluğu içinde köy okulları yapılmaya ve köylere öğretmen gönderilmeye çalışılmış, ancak toplumda karşılığını bulan esas büyük hamle 1930'ların sonunda köy enstitülerinin kurulması olmuştur. Köylü çocukların öğretmen olarak yetiştirilerek köylerde köyü de bilen tanıyan bireyler olarak öğretmenlik yapması düşüncesi, dönemi için çok ilerici bir hamle olmuştur. Kısa sürede köylerde okullaşma oranı artarken, 1950 yılında bir köy enstitülü öğretmen olan Mahmut Makal'ın *Bizim Köy* romanını yayınlaması ise, "köy sorunu"nun o kadar basit ve hızlı çözülmeyeceğini ortaya sermiştir. Dönemin aydınları ve devlet bürokrasisinde adeta tokat etkisi oluşturan bu kitap, bir Orta Anadolu köyünü anlatmakta ve aslında 1890'da *Karabibik*'te betimlenen Antalya'nın Beymelek köyünden pek de farklı bir ortamı çağrıştırmamaktadır.

Makal ile aynı dönemde bir diğer genç bilim insanı Cavit Orhan Tütengil de köy ile ilgili görüşlerini dile getirmeye başlamıştır. 1921'de köy öğretmeni bir babanın çocuğu olarak Tarsus'ta doğan Tütengil, yaşamının ilk yıllarını köylerde geçirmekle birlikte İstanbul'da lise eğitimi görmüş ve ardından İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümünü bitirmiştir. Kepirtepe ve Aksu Köy Enstitülerinde, Antalya ve Diyarbakır Liselerinde öğretmen olarak görev yapan Tütengil, sonrasında İÜ İktisat Fakültesine sosyoloji asistanı olarak girmiş ve aynı zamanda bu fakülte de ikinci lisans eğitimini de tamamlamıştır.

Cavit Orhan Tütengil, sosyolog ve iktisatçı olarak sayısal verilere dayalı bilimsel araştırmalarla Türkiye'de köy kavramını ve çağdaşlaşma sürecinde karşılaşılan sorunları ortaya koymuştur. Tütengil Hoca, Türkiye'nin farklı bölgelerinde köylerle iç içe geçen kişisel ve akademik yaşamının zenginliğiyle, köyü yalnızca dıştan

Cavit Orhan Tütengil
(1921-1979).

sayısal verilerle değil içeriden kendine özgü yerel sorunlarını bilerek gerçekçi bir biçimde çözümlemiştir. Bugün Türkiye'nin köy kültürü ve kırsal mimarlık mirası üzerine çalışan bizler, köyü doğru anlayabilmek, tanımlayabilmek ve sorgulayabilmek için onun yayınlarını kendimize rehber alıyoruz. *Mimar.ist*'in Türkiye'nin kırsal mimarlık mirası üzerine hazırlanan bu dosyasında Tütengil Hoca'nın 1950-1969 yılları arasında yazdığı makalelerini derlediği *Türkiye'de Köy Sorunu* adlı kitabından bir seçki ile, tam da ülkemizde köylerin kentlere akmaya başladığı ve köy sorununun kentlileşememe sorununa evrilmeye başladığı döneme ışık tutan görüşlerini sunmayı bir borç bildik.

1950 yılında *Tarsus* gazetesinde çıkan kısa makalesinde Tütengil Hoca Türkiye'de "köy"ün ne anlama geldiğini dile getirmiştir:

Türkiye'nin sosyal yapısını bilenler şu kanaatte birleşmektedirler: Türkiye'nin yükselmesi yolunda atılacak adımlara köyden başlamak lazımdır.

İnsanımızın beşte dördünün köyde yaşadığı, gıda maddelerimizin hemen hemen bütünü ile sanayi hayatımızın gerektirdiği ham maddelerin çoğunun köyde elde edildiği gözönünde tutulacak olursa ilk adımın oradan başlamasını yerinde saymak icabeder.

İşe köyden başlanılmasını gerekli kılan sadece nüfus yoğunluğu ve ekonomik meseleler değildir. Yüzyıllardır, değişen kelimelere ve sözde hamlelere rağmen, köy, orta çağın sınırlarından tamamen bu yana, günümüze varabilmiş değildir. Daha önemli olanı yıllarla birlikte köyle şehir arasında İngiliz Tarih Profesörü Arnold Toynbee'nin haklı olarak söylediği gibi, bir uçurumun meydana gelmiş bulunmasıdır.

Her meseleden daha çok köy konusunda gerçekleri olduğu gibi görmek zorundayız. Mahmut Makal'ın "Bizim Köy"ündeki tasvirlerle Türkiye'nin her köyünün dile getirildiği pek tabi söylenemez. Fakat bazı Trakya köyleri ile Batı ve Güney Anadolu'nun birtakım köylerinin "biraz daha iyi" bir durumda olduğu söylene bile, bilhassa Doğu Anadolu'nun birçok köylerinin beteri beteri halde olduğunu kabul etmek de lazımdır. İşin doğrusu, meseleyi coğrafi bölgelerdeki köyler arası bir kıyaslama meselesi yapmaktan vazgeçerek insanca şartların ve yaşamının mümkün olacağı köye varmayı hedef saymalıdır.

Binaları temelleri ile mütalâa etmek zarureti vardır. Bir binaya benzeterek söylersek Türk cemiyeti köy temeli üzerine kurulmuş bulunmaktadır. Temel kuvvetlendiği, daha iyiye vardığı, refaha kavuştuğu gün cemiyet yapımız da gelişme ve kuvvetlenme yoluna girmiş sayılabilecektir. (Tütengil, 1969:9-10)

1964 yılında Şehircilik Konferansları'nda çıkan "Sosyal Bir Yapı Olarak Türkiye'de Köy ve

Meseleleri" başlıklı makalesinde Hoca "köy"ün sorunlarını ve köyde çağdaş yaşamın nasıl sağlanabileceğini tanımlar:

Meseleler ve Çözüm Yolları:

Köy sosyal yapısının meseleleri, "insan"dan ve "tabiat"tan gelmek üzere iki köklüdür. Gerçi bunlar, birbirinden ayırdedilemeyecek kadar içiçe geçmişlerdir. Fakat, incelemeyi kolaylaştırmak için, bu meseleleri iki kümede toplayabiliriz:

"İnsan"la yakından ilgili meseleler,

"Tabiat"la yakından ilgili meseleler.

Birinci kümede topladığımız meselelerin başında hızlı nüfus artışı, gizli işsizlik ve köyden şehre göç gelmektedir. Köylü insanın eğitim ve sağlık meseleleri de önemli konular olarak ortaya çıkmaktadır.

Tabiat'la yakından ilgili meseleler başlığı altında topladığımız ikinci kümede ise toprakların mülkiyeti, tarıma elverişli alanların durumu, tarımda makineleşmenin ve gelişen ulaştırmanın sonuçları ilginizi çekmektedir.

...

Köy şehir ikiliğini ortadan kaldırmak, köyü "gerçek şehir"in nimetlerine kavuşturmak, iki sosyal yapı arasındaki mahiyet farkını bir derece farkı haline getirmek, Türkiye'deki köy kalkınmasının başlıca amacıdır. Bu amacı gerçekleştirmek isterken, sanayileşmenin gerekli kılacağı ölçüde işgücünün köyden şehre hareketi, tarım kesiminde verimi arttırma tekniklerini ve işletme yöntemlerini ele alarak köyde yaşayanların hayat seviyesini yükseltme gibi meseleler karşımıza çıkacaktır. Herhalde, köy kalkınmasının bugünkü köylü-şehirli nüfus oranını "şehirli lehine değiştirecek bir doğrultuda gelişmesini temenni etmek lazımdır".

Düşünceyi olayların önüne geçirmeden meselemize çözüm yolları bulamayız. (Tütengil, 1969:56-62)

Dünya gazetesinde 1962 yılında çıkan "Köy Konusunda Çareler" makalesinde Tütengil, köy araştırmalarının nasıl yapılması gerektiğini tanımlar;

"Köylülerin şehirlerimiz karşısındaki tutumlarını ortaya koyan yazımız bizi şu sonuca götürmüştü: Bugünkü haliyle köyün, dünyaya açılmaya başlayan "oğullar"a bir hapishane gibi görünmesi olağan sayılmalıdır. Fakat köyden şehre göçetmekle yumak çözülüyor, "yağmurdan kaçarken doluya tutulma" hali ortaya çıkıyor. İncelediğimiz olay iki başlıdır. Şehir ile birlikte köyde de girilmesi gereken köklü çalışmalara ihtiyaç vardır.

Öne sürülen bütün çareler "şehir" ile "köy" arasında bir denge kurmaya yönelmektedir. Başka bir deyişle, toplum hayatımızın bu iki ucu arasında bir takım "köprü"ler kurmak söz konusudur. Öte yandan, çareleri etkili bir hale getirebilmek için topluca gerçekleştirilmeleri gerekmektedir. Böylece çeşitli kesimlerde, birbirini destekleyen ve tamamlayan çalışmalara girilmiş olmalıdır. Tek taraflı, yalnız köye veya şehirdeki meselelere yönelmiş çalışmaların başarısızlığa uğraması önlenemez." (Tütengil, 1969: 34)

Tütengil, *Planlama* dergisinde 1962 yılında çıkan “Köy Kalkınmasının Bazı İlkeleri” başlıklı makalesinde ise köy üzerine çalışacak her türlü bilim alanından araştırmacılara ışık tutacak bir yöntembilim tanımlamaktadır:

Türkiye nüfusunun yönetim basamakları arasındaki bölünmesinin ve işgüc biçimlerinin “köy” ve “köylü” konusunu toplumumuz için henüz canlı tutması olağandır. Bu ortam içinde “köycülük”¹ adını taşıyan bir fikir akımının doğmuş olmasını da tabii karşılamak gerekir. Fakat, insanı şaşırtan ve düşündürten, görünüşteki ilgi emarelerine rağmen köy gerçeğinin bütünü ile yüzyüsty bırakılmış, köylünün kendi kaderine terk edilmiş olması, ortaya çıkan gelişmelerin ve yeni meselelerin ise bazı dış etkenlerin etkisiyle açıklanabilir bir özellik taşımasıdır. Bu durum, konunun büyüklüğü ve yaygınlığı ile orantılı olmayan, dağınık, merkezi bir yönetimden yoksun ve çoğunluğu itibarıyla de amatörce çalışmaların ve kişisel davranışların mevcudiyeti ile ilgilidir. Gerçekten, köycülük hareketine katılan aydınlarla köy meselelerine yakın ilgi duyan idare adamları küçük bir çevrede ve çoğu kere meseleyi bir tek yanından ele aldıkları çalışmalarıyla, Devlet tutumunu zorunlu kılan güçlükleri elbette çözemezlerdi.

Halbuki kemiyet² bakımından olduğu kadar keyfiyetle ilgili meseleleriyle de “köy ve köylü”, dün olduğu gibi bugün de, toplumumuzun temelini teşkil etmektedir. Şu halde, uzun geçmişine bakarak köy kalkınması konusu üzerinde durulması hiç de gereksiz sayılamaz. Bu düşüncelerle köy kalkınmasının bazı ilkelerini ele almak istiyoruz.

1. Köyü Tanımak Lüzumu:

Türkiye’de ortaklaşa meseleleriyle ve hal tarzı bekleyen konularıyla sıkı bir benzerlik göstermesine rağmen “köy” değil “köyler” vardır. Köy gerçeğini ortaya çıkaran içtimai ve iktisadi karmaşıklığın farklı görünüşlerini düzenli bir sınıflama içerisinde ortaya koyabilmek için köylerimizi, iki karşıt fakat netice itibarıyla birbirini tamamlayan yöntemle incelemek gerekmektedir. Bu yöntemlerden ilki istatistik yöntemidir. Ortaklaşa özellikleri kemiyet olarak ifade edebilmek ve nispeten kısa yoldan köyü tanımak için bu yöntemle başvurulması bize kaçınılmaz görünüyor. Böylece, toplu bir görüşe varabilmek imkanı sağlanmış olmaktadır. Bu yöntemle yapılan araştırmalardan bir teki ile yetinmek istersek “1945 Anket Sonuçları”nı ortaya koyan “KÖYLER İSTATİSTİĞİ” üzerinde durmamız gerekecektir (Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü, 1948). Tarım bölgelerinde ve illerde nüfus gruplarına göre “muhtarlık”lar ve kuşattığı nüfus toplamaları (orman-su kıyısı-bataklık ve sazlığa yakınlık-köy evlerinin toplu ve dağınık oluşu-evlerin yapılışında kullanılan malzeme-ev damlarının yapılışında kullanılan malzeme-ev damlarının biçimi-başlıca geçim kaynakları-el ve ev sanatları-okulu olup olmama-dini müesseseler-içtimai teşekküller-köy kâtibi ve bekçisi olup olmama-ilçe merkezi ile yol irtibat durumu-ilçe ve

bucak merkezi ile telefon irtibatı-ilçe merkezine uzaklık derecesi-bağlı bulunduğu bucaktan başka bucak merkezine yakın olup olmama-içtikleri suyun cinsi) bakımlarından bu kitapta ele alınmaktadır. Bu değerli çalışmanın özelliğini yetesiye belirtebilmek için “içtikleri suyun cinsine göre” Türkiye’deki muhtarlıkların şu şekilde gruplandırıldığını söyleyelim:

Kaynak suyu içenler
Dere suyu içenler
Kuyu suyu içenler
Çeşme suyu içenler
Göl suyu içenler
Yağmur suyu içenler
Karışık yerlerden su içenler

“Yağmur suyu içenler” grubuna giren “54” muhtarlık ve “18.187” nüfus istatistik yöntemle düzenlenen bu çalışmanın bize ne yolda yardımcı olabileceği konusunda fikir verebilir.

İkinci yöntem ayrı ayrı köyleri derinlemesine tanımamızı mümkün kılacak olan monografi yöntemidir. Değişik maksatlarla yapılan köy incelemeleri (monografiler) Halkevi dergilerindekileri de kattığımız halde Türkiye’deki köy sayısı yanında “devede kulak” kalır. Farklı anlayışlarla yapılmış olmaları bu monografilerin terkiibini güçleştirdiği gibi, sistemli bir seçmeye dayandırılmadığı için de “köy gerçeği” hakkında toplu bir fikir edinmemizi imkânsız kılmaktadır. Bereket versin ki, monografilerin bu eksikliğini istatistik yöntemle yapılmış olan çalışmalar gidermektedir.

Köy konusunun edebiyatımızdaki yeri, köy gerçeklerini geniş bir okuyucu kitlesine duyurması bakımından küçümsenemezse de “köyü tanımak lüzumu” içinde ayrıca ele alınmasına –mahiyeti icabı– imkân vermemektedir. Fakat, roman ve hikâye için normal saydığımız bu düşüncenin, edebiyatımızın bir özelliği olan “köy notları” için de söz konusu edilememesi gerekir. Çünkü “köy notları”nı, çevre ve zamanını tespit etmek şartıyla, ilmi araştırmalarda değerlendirmek, kanaatimizce, mümkündür.

2. Tek Yanlı Kalkındırma Çabalarının Yetersizliği:

Köy gerçeğini bir yanından tutarak girilen çalışmaların, Devlet desteğinde olsa bile, yetersizliğini ortaya koyan pek çok misali Cumhuriyet tarihinde bulmaktayız. İlköğretim seferberliği içinde yer alan, eğitim yolu ile köylerimizi kalkındırma gayretleri, son yıllardaki uygulanması amaç değiştirse de köylüyü toprak sahibi yapma çalışmaları bu arada sayılabilir. İlgili bakanlıkların ayrı ayrı ve birbirinden habersiz yürüttükleri çalışmalar da –koordinasyon yokluğu yüzünden– gene bu kategori içine girmektedir.

3. Köyü, Başlı Başına Bir “Birim” Olarak Ele Almanın Yanıltıcılığı:

Düşüğümüz hatalardan biri de köyü kendi başına buyruk bir “birim” şeklinde düşünmekten doğmaktadır. Doğal ve toplumsal çevre içindeki dış görünüşe bakarak “köy”ün böylece ele alınması, meselenin “bütün” içinde düşünülmediğinin bir

belirtisidir. Yönetim basamakları arasında müstakil bir yeri olması, özelliği icabı farklı bir yönetim kuruluşuna sahip oluşu “köy”ün, kendisini kavrayan sosyal bütün dışında düşünülmesine sebep olamaz. İktisadi ve içtimai ilişkiler ağı içindeki çeşitli etkiler ve bağlar, basit gibi görünen köy gerçeğini de karmaşık bir hale getirmektedir. Başka bir deyişle, köy şehire ve şehir köye karışmaktadır.

4. Köy Kalkınmasının Köy-Şehir İlişkileri Bakımından Ele Alınması Lüzumu:

Köyü, “bütün” içindeki yerini ve “bütün” ile arasındaki karşılıklı etkileri (ilişkileri) gözetmeden kaldırmaya imkan yoktur. Sadece bir yönetim örgütünün iki uç basamağı olarak değil, iktisadi, içtimai, siyasi, hukuki... her türlü topluluk yaşayışının “kemiyet” ve “keyfiyet” olarak değişik görünüşlü fakat netice itibarıyla birbirini tamamlaması gereken unsurlarını bir arada düşünmek zorundayız. Hele Türkiye gibi köy-şehir tezatının büyük olduğu bir ülke için bu ilişkileri titizce kavramaya hatta gerekiyorsa kurmaya çalışmak gerekmektedir. Bu sebeple köyü yakın çevresiyle münasebet halinde bulunduğu veya bulunması gereken “şehir” ile birlikte düşünmelidir. Karayolu ulaştırmasındaki gelişmelerin, “traktör, kamyon ve otobüs”ün bu gerçeği artık göz yumulmaz bir şekilde ortaya koyduğunu söyleyebiliriz.

5. Köyün Kalkınmasındaki Bütün Faktörlerin Birlikte Ele Alınması Lüzumu:

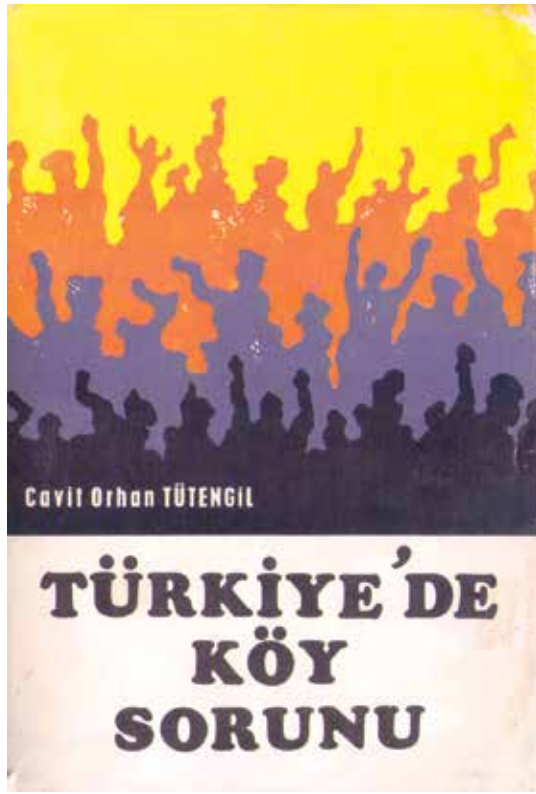
Köyü, sosyal bütün içinde ele almak gerektiği gibi, köy kalkınmasının çeşitli meselelerini de “bütün” halinde ele almak gerekmektedir. Zaten olayın içine girildiği vakit her meselenin, yakından uzaktan, öteki meselelerle ilgili bulunduğu görülecektir. Verimli ve müsbet netice alınabilmesi de köy kalkınmasındaki bütün faktörlerin birlikte ele alınmasını zorunlu kılmaktadır.

6. Bölgesel Özelliklerin Gerekli Kıldığı “Öncelik”lerin Tesbiti:

Bütün faktörlerin birlikte ele alınması bir öncelik sıralamasını gözetmeyi gereksiz kılmaz. Ne var ki, tarihi sebepler ve bölge özellikleri, bazı siyasi ve içtimai endişelerle faktörler arasında bir sıralanma yapılmasını gerektirince, dengeli bir kalkınmanın icaplarını bu zaruretle bağdaştırmak meselesi ortaya çıkacaktır. Öncelik tesbitinde bölgesel özelliklere üstünlük tanıyarak bu güçlüğü yenmek çareleri aranmalıdır. Bazı köylerin yer değiştirmesi ve “toplu” hale getirilmesi, “yörük”lerin toprağa yerleştirilmesi konuları bu açıdan çözülebilir.

7. Köyü Kaldırma Felsefesi:

Köy kalkınmasının en önemli meselesi, dayandığı felsefenin açık ve seçik olarak tesbitidir. Çünkü “amaç” bilinmeden köy kalkınmasının yöntemini, safhalarını ve kavradığı alanları tayin etmek imkânsızdır. Gerçi Türkiye Cumhuriyetinin Anayasasında köy kalkınma felsefesine dayanak olacak düşünceleri bir “çerçeve” halinde bulabiliriz. Fakat önemli olan, bu “çerçeve”lerden çok onların “muhteva”ları, iktisadi ve içtimai zaruretlerle bu “muhteva”

Cavit Orhan Tütengil'in çeşitli makalelerini bir araya getirerek hazırladığı *Türkiye'de Köy Sorunu* adlı kitabının kapağı.

va” arasındaki bağlantılardır. Bu sebeple kalkınma siyasetinin bir yönü olarak “tarım kesimi” ve ona bağlı olarak “köy” ve “köylü” konuları, genel kalkınma felsefemizin bir parçası olmaktadır.

Köy-şehir ikiliğini ortadan kaldırmak, köyü “gerçek şehir”in nimetlerine kavuşturmak iki sosyal yapı arasındaki mahiyet farkını bir derece farkı haline getirmek, Türkiye'deki köy kalkınmasının başlıca amacıdır. Bu amacı gerçekleştirmek isterken, sanayileşmenin gerekli kılacağı ölçüde işgücünün köyden şehre hareketi, tarım kesiminde verimi artırma tekniklerini ve işletme yöntemlerini ele alarak köyde yaşayanların hayat seviyesini yükseltme gibi meseleler karşımıza çıkacaktır. Herhalde, köy kalkınmasının bugünkü köylü-şehirli nüfus oranını “şehirli” lehine değiştirecek bir doğrultuda gelişmesini temenni etmek lazımdır.

Köy kalkınmasının bazı ilkeleri üzerinde durduğumuz yazımızı bitirirken, başka ülkelerde yapılan denemelerden alınacak dersler olduğunu, köy konusundaki çalışmalarla, dağınık yayınlarmızın değerlendirilmesi gerektiğini hatırlatmak istiyoruz. (Tütengil, 1969:38-44)

Türkiye’de sayısal verilere dayalı bilimsel çalışmaları ile “Köy Sorunu”nun “Gecekondulu Sorunu”na evrilme sürecini de ilk saptayan bilim insanlarından olan Prof. Dr. Cavit Orhan Tütengil, *Milliyet* gazetesinde 1968 yılında çıkan “Şehirleşme Yeni Bir Türk Toplumu Yaratıyor” başlıklı makalesinde içinde bulunulan durumu şöyle tasvir etmiştir:

Türkiye’de şehirleşme olayını yurt ölçüsünde ve bir şehir açısından ele aldıktan sonra durumun tartışılmasına geçebiliriz. Toplumun iç dinami-

Türkiye’de köy sorununu tarihsel, sosyolojik ve ekonomik bağlamda inceleyenler için temel kaynak olan *100 Soruda Kırsal Türkiye’nin Yapısı ve Sorunları* kitabının kapağı.

ğinden doğduğu için önlenmesi mümkün olmayan fakat düzenlenmesi gereken şehirleşme hareketini şu yanları ile ele almak mümkündür:

Şehirleşme, sosyal değişimler için elverişli bir ortam hazırlamaktadır. Kitle haberleşme vasıtalarının etki alanına girme, şehir hayatının nimetlerinden yararlanma ve dünya görüşünü paylaşma, olayın olumlu yanlarıdır. Öyle görünüyor ki gerçek demokrasiyi yaşatıp besleyecek düşünceler de bu ortamda gelişecektir. Belki de en önemlisi, fikir alanında olduğu kadar teknik alanlarda da yaratıcı merkez rolünü şehirlerin oynamasıdır.

Gülün dikenini olduğu gibi şehirleşmenin de olumsuz yanları vardır. Geçiş döneminin sorunla-

rı bir yana bırakılsa bile, sanayileşme ile birlikte yürümeyen şehirleşme, en azından iki önemli konuyu karşımıza çıkarmaktadır. Bunlardan ilki, organik bir büyüme yerine nüfus yığılmaları tabiatında olan, büyük şehirlerin ölçsüz bir biçimde büyüme eğilimleridir. İkincisi ise, şehrin içinde fakat yaşantısının dışında kalanların yoğun kütlelerini çağdaş gerici fikirleri yaymak için elverişli bulanların mevcudiyetidir. Bunun içindir ki bölge plâncılığının düzenleme ihtiyacı ile birlikte hayata ve işe hazırlayan, insanı yapıcı ve yaratıcı kılan bir eğitim ve öğretim gayreti de zorunlu görünmektedir.

Olayımızı uzun vadede ele aldığımızda, şehirleşmeden doğan sakıncaların gene şehirleşme sebebiyle ortadan kaldırılacağına şüphe yoktur. Bu inançladır ki, mevcut bazı aksaklıklarına rağmen biz şehirleşme hareketini içinde yaşadığımız topluma aydınlık getiren bir umut ışığı sayıyoruz.” (Tütengil, 1969:147-8)

Araştırmalarında köy sorununa ve ardından kentleşme sorunlarına çok boyutlu bir bakış açısıyla eğilen Tütengil Hoca hiçbir zaman umudu elden bırakmamıştır. Yayınlarında iç karartıcı eleştirilerle akademik ortamda yılgınlık yaratacak bir ortam tasvir etmek yerine, geleceğin daha iyi olacağı öngörüsüyle, bilimsel verilerle toplum için yararlı çalışmalar yapma konusunda hep motive edici bir dille yazılarını bitirmiştir.

Türkiye’nin Osmanlı’dan Cumhuriyet’e çağdaşlaşma sürecinde en temel sorun olan “köy sorunu”nu bütün yönleriyle irdeleyen ve bunları çok sayıda yayın yaparak toplumla paylaşan Prof. Dr. Cavit Orhan Tütengil’i 7 Aralık 1979 günü faili meçhul bir cinayet sonucu yitirdik. Ölümünün 41. yılında kendisini saygıyla anıyoruz.

Rural Issue of Turkey and Rural Research Methods in Cavit Orhan Tütengil's Writings

In the previous file of Mimar.ist, which focused on the problems of sustainability in rural settlements in Turkey, evaluations of experts from different disciplines such as economics, planning and agricultural engineering were included. The striking point in all the articles is that the villages are abandoned and unmanned due to the fact that there is no longer a young population in the countryside. The origin of this problem is so called “rural issue”, which was defined in the last decades of Ottoman Empire. After the foundation of Turkish Republic the state made great efforts for solving the problem. For preparing any scientific research in a proper way in Turkey the history of “rural issue” of Turkey should be known. In this article the “rural issue” has examined with the selected texts from articles of Cavit Orhan Tütengil, who described the most correct analyses and solutions about this subject. Tütengil published many articles in 1960s-70s about the “rural issue” of Turkey and he evaluated the problem from economy to community psychology, from education to health, from state policies to villagers understanding. In this article selected texts from essays in the book of Tütengil (Türkiye’de Köy Sorunu, 1969) were presented with short explanatory texts.

Notlar

1. Kentte yaşadığı halde köy ve köylü sorunlarına yakın ilgi duyan bir aydın tipinin “köy kalkınmasının ülkenin kalkınmasında temel ve başlangıç olduğu görüşü”nü savunmasıyla “halkçılığın köye ve köy sorunlarına yönelik bir türü olarak” köycülük adı verilen bir akım meydana gelmiştir. Türkçe Sözlük’te, Köycü: Köy sorunlarını kendine iş edinen, köylerin ve köylülerin yararına çalışan kimse. Köycülük: Köy sorunları ile ilgilenme anlayışı ya da köyü kalkındırma çalışması.
2. Nicelik (TDK Güncel Türkçe Sözlük).

Yararlanılan Kaynaklar

- Tütengil, C. O. (1969) *Türkiye’de Köy Sorunu*, Kıtış Yayınları, İstanbul.
- Eres, Z. (2016) “Osmanlı Çağdaşlaşmasında Göçmen İskânından Yerli Köylere ‘Köy Sorunu’nun Tanımlanması Süreci”, G. Çelik (yay.), *Geç Osmanlı Döneminde Sanat Mimarlık ve Kültür Karşılaşmaları*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, s.295-311.
- Eres, Z. (2014) “Erken Cumhuriyet Dönemi’nde Çağdaş Kırsal Kimliğin Örneklenmesi: Planlı Göçmen Köyleri”, *Mimarlık*, 375, s.58-63.